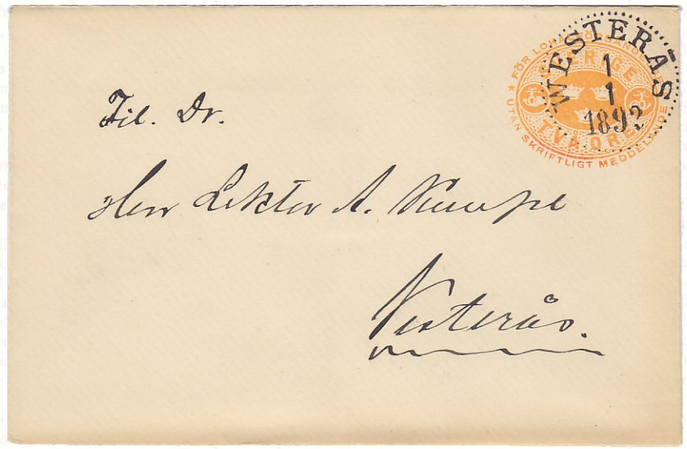
Gott nytt år!

Nyårsposten runt sekelskiftet 1900

Runt sekelskiftet 1900 var nyårshelgen den stora ”posthelgen” i Sverige. Under nyårsnatten skulle mängder av nyårshälsningar sorteras för att kunna delas ut på rätt dag – på nyårsdagen!

Nyårsposten satte spår i form av stämplar, påskrifter och postala regler. Därför är nyårsposten posthistoriskt intressant.

Postvolymerna vid nyår ökade kraftigt under 1890-talet. Det hade delvis att göra med att posten år 1891 införde ett lägre porto, 2 öre, för lokala trycksaker.

Nyårsposten hänger samman med en äldre tradition av personliga nyårsvisiter, då man ofta lämnade små kort med nyårshälsningar. Så småningom övergick man till att skicka sina nyårskort med posten.

Från början bestod nyårsposten främst av visitkort och andra småkort med tryckta eller skrivna hälsningar. I början av 1900-talet började vykorten ta över.

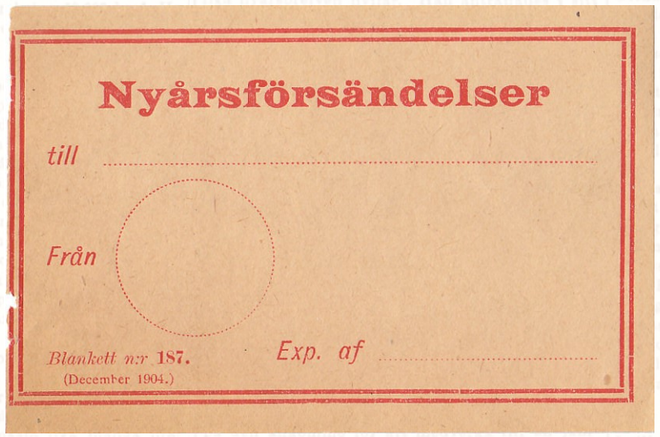
Övre kuvertet: Lokal nyårspost från Westerås 1/1 1892 – första året då det lokala trycksaksportot på 2 öre kunde användas för nyårshälsningar.

Nedre kuvertet: Tvåöres trycksakskuvert uppfrankerat till 4 öres inrikes trycksaksporto. Sänt från Lund 29/12 1897 till Karlstad, därifrån eftersänt till Stockholm. Sidostämpel ”Utlemnas Nyårsdagen”.

Litteratur: Artikel av utställaren i *Postryttaren* 2021.

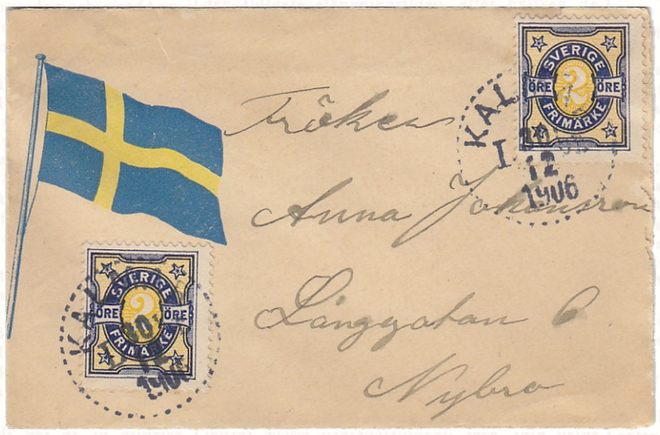
Posten skall fram!

Nyårsposten var ett verklig kraftprov för postverket. Den krävde hårt arbete och lojalitet från postens personal, men också organisation och god planering. År 1904 införde postverket särskilda rutiner för nyårspost, för att underlätta post-hanteringen.

År 1904 infördes nya rutiner för nyårsposten. Alla vykort och alla trycksaker i visitkortsformat som postades mellan den 28/12 och den 2/1 skulle betraktas som nyårspost. De skulle hanteras separat från annan post och delas ut tidigast på nyårsdagen. Man tog också fram en särskilt buntetikett för nyårspost (ovan).

Kuvertet från Kalmar 30/12 1906 (nedan) delades alltså inte ut i Nybro förrän på nyårsdagen, trots att det troligen ankom redan på nyårsafton.

Från Jönköping. Brefvens antal i år öfversteg betydligt förra årets. I synnerhet hade lokalbrefven ökat sig här i förfärande grad. ...

Vi arbetade också nästan oafbrutet 3 dagar och 2 nätter; utom med den ankommande och lokalposten fingo vi nyårsaftonen äfven vara behjelpliga vid arbetet med den afgående, då vi med tjenstemannapersonalen utgjorde öfver 20 personer.

Efter första nattens arbete uttågade vi på nyårsmorgonen 18 man med packade väskor och påsar för första utdelningen, hvilket räckte till kl. 5 e. m., då vi gingo hem för att få mat samt ett par timmars sömn. Derpå upptogo vi åter arbetet under nattens timmar, detta dock ej på befallning utan enligt vår egen önskan.

Som vanligt blefvo vi bjudna kaffe och the under båda nätterna, och lägga vi så dertill, att vi blefvo bemötta ovanligt humant och vänligt, så gick, trots förlust af sömn med thy åtföljande trötthet, dock arbetet lätt och gladt.

Redogörelse för arbetet med nyårsposten vid Jönköpings postkontor, ur brevbärarnas tidskrift *Svenske Postvaktbetjenten,* nr 2, 1 februari 1901.

Nyårsnätternas posthantering var en begivenhet som även lämnat avtryck i Postmuseums samlingar. Här är två tidstypiska bilder från Digitalt Museum.

Den övre bilden är från 1903. Brevbärarna Lange, Hagelin, Åhlin och Andrée vid postkontoret i Uppsala har fullt upp med att sortera årets nyårspost.

Den nedre bilden är från nyårsafton 1905 och sorteringen av nyårspost vid postkontoret i Falkenberg. De två männen på bilden är, enligt Postmuseums beskrivning, brevbärarna Andersson och Moberg. Kvinnorna är postexpeditörerna Hyllén och Svensson (?) samt dispositionsbiträdet Fridorf.

Påskrift Nyårsdagen

Lokal trycksak från Örebro, stämplad både 31/12 1894 och 1/1 1895
Påskrift ”Utlemnas Nyårsdagen”

För att vara säker på att nyårshälsningen kom fram på rätt dag kunde man skriva *Utlemnas Nyårsdagen* eller bara *Nyårsdagen* på kuvertet eller kortet.

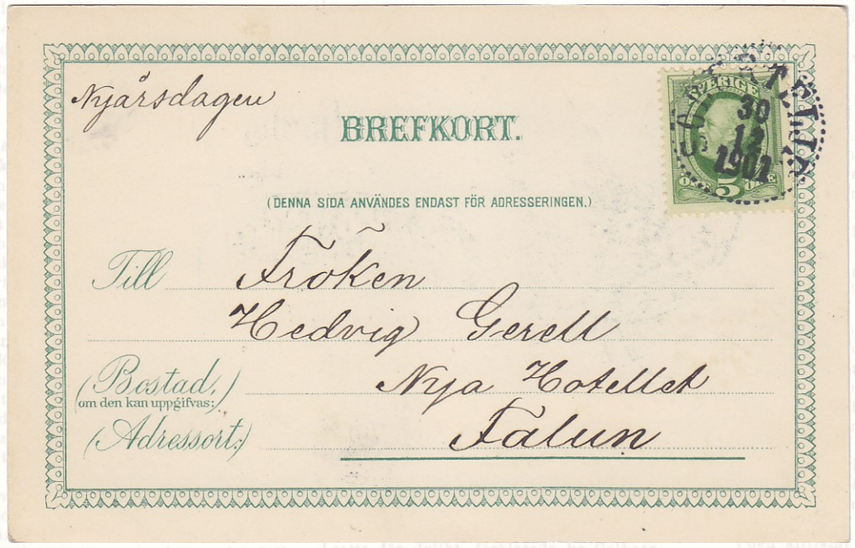
Då väntade posten till nyårsdagen med att dela ut. Före 1904 års reform delades annars all post ut så snart som möjligt.

Men många väntade hellre in i det sista med att posta sina nyårshälsningar. Det var en viktig anledning till att postens personal fick arbeta så hårt runt nyår.

Lokala trycksaker från
Stockholm, stämplade
1/1 1900 och 31/12 1896
Påskrift ”Nyårsdagen”

Vykort med påskrift ”Nyårsdagen”
Södertelje 30/12 1901 – Falun
Stockholm 1/1 1907 (lokalt)
I mitten motiv från det övre kortet

Stämplar Nyårsdagen

Jubileumsbrevkort från Lund 27/12 1897 till Stockholm
Stämpel "Utlemnas Nyårsdagen"

För de som skickade många nyårskort kunde det vara praktiskt med en stämpel som talade om att korten skulle delas ut på nyårsdagen.

Stämpeln uppe till vänster användes vid postkontoret i Lund i december 1897.

Övriga stämplar är endast kända i enstaka avtryck, och är sannolikt privata.

Stämplar "Nyårsdagen" på en inrikes och en lokal trycksak, båda avsända från Stockholm
Den övre med oklar datering, den undre 1908

Stämplar "Nyårsdagen" på fyra trycksakskuvert – tre inrikes och ett lokalt

De tre övre är avsända från Stockholm (1894?, 1897 och 1902), det undre från Grythyttehed 1904

Nyårshälsningen till höger är sänd till postmästaren och posthistorikern Teodor Holm, författare till *Sveriges allmänna postväsen (1620-1718)*

Nyårsposten i Stockholm

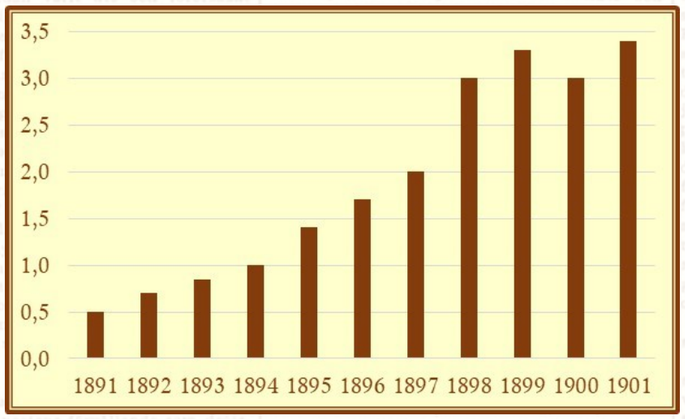
Nyårsposten i Stockholm var utan jämförelse den mest omfattande i landet. Runt sekelskiftet 1900 delades drygt 3 miljoner nyårshälsningar ut årligen.

I Stockholm användes också, från år 1897 och framåt, särskilda utdelningsstämplar för nyårsposten. De hade ett X efter ”TUR”-beteckningen och är endast kända från den 1 och 2 januari.

Runt sekelskiftet 1900 hade posten i Stockholm hjälp av inkommenderad militär för att sortera och dela ut nyårsposten. Här syns soldater (i förgrunden) och postpersonal i färd med att sortera nyårspost år 1910. Foto: Postmuseum.

Antal utdelade nyårsförsändelser i Stockholm (miljoner) enligt samtida tidningsuppgifter. Nyårsposten tycks ha nått en topp just efter sekelskiftet, för att därefter minska till förmån för julkorten. Men för senare år saknas tidningsrapporter om postmängderna.

Till vänster: År 1898 hann man inte dela ut all nyårspost på nyårsdagen, utan det krävdes ett par X-turer även den 2 januari.

Enligt Hembygdsfilatelisternas kartläggning av svenska tur-stämplar är TUR X-stämplarna från Stockholm kända åren 1897-1912 samt 1915. Ett nyupptäckt kort visar att stämplar av denna typ även användes 1916.

Posthistorisk nyårspost

I nyårsposten kan man också hitta posthistoriskt intressanta detaljer.

Porton, tilläggstjänster, udda frankeringar, etiketter och felsändningar vittnar om gångna tiders postbefordran och postala rutiner – sådant som posthistoriker utforskar och dokumenterar.

Felsänd nyårspost, sänd från Göteborg 31/12 1891 till Sölje i Värmland. Posten har trott att den skulle till Norge. Utrikesportot var ett öre högre än inrikesportot, så man har slagit en T-stämpel för att markera lösen.

Troligen har misstaget upptäckts av norska posten på Kongsvingerbanens postexp. 2/1 1892, som strukit T-stämpeln och skickat tillbaka kortet till Sverige. På framsidan finns också en svensk järnvägsstämpel PKXP No 7 C 2/1 1892, från tåget Charlottenberg-Laxå.

Överfrankerad nyårspost. Fyraöres trycksakskuvert sänt från Skärblacka 30/12 1890 till Åbo i Finland 2/1 1891, med påskrift *Nyårsdagen*. Men utrikesportot för trycksaker var 5 öre. När avsändaren insåg detta var han eller hon tvungen att frankera upp med 1 öre.

Men Sverige gav inte ut något ettöresmärke förrän sommaren 1892, och det första tvåöresmärket kom sommaren 1891. Den lägsta valören som fanns tillgänglig i december 1890 var 3 öre, så avsändaren hade inget annat val än att överfrankera med 2 öre.

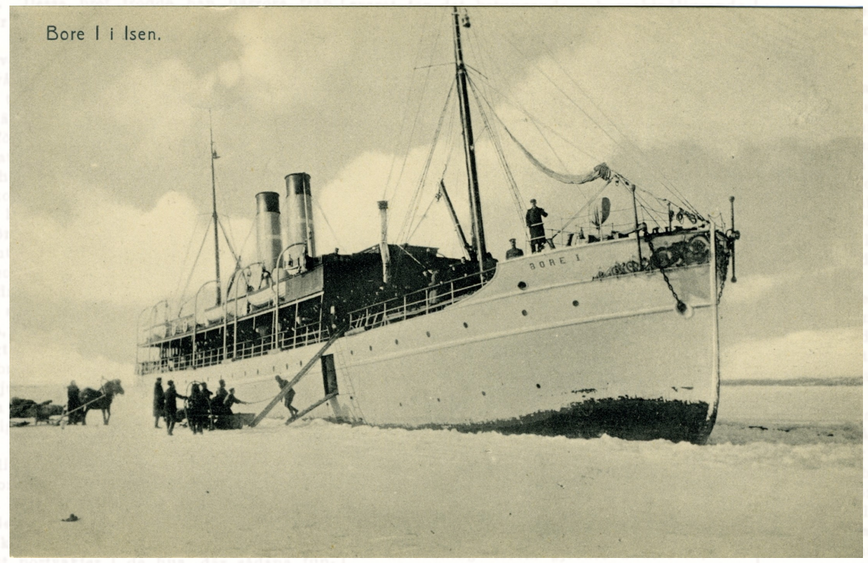
Rekommenderad nyårspost från Lund 1/1 1896 till Malmö. Kuvertet är förseglat med sigill, så det taxerades som brev – trycksaker skulle skickas i öppna kuvert. Portot var 10 öre för inrikes brev i första viktklass och 20 öre i tillägg för rekommendation, totalt 30 öre.

Nyårspost från S/S Bores förlisning. S/S Bore förde post mellan Åbo och Stockholm. På nyårsafton 1899 gick fartyget på grund utanför Kapellskär. Besättning och passagerare räddade sig i livbåtar, men fartyget sjönk dagen därpå.

De närmaste veckorna bärgade dykare det mesta av posten. En särskild etikett trycktes upp och sattes på posten innan den sändes vidare. Kortet ovan är en nyårshälsning från Tammerfors, som delades ut i Norrköping först den 19 januari 1900.

Bore bärgades året därpå och togs åter i drift under namnet Bore I. Kortet nedan är från år 1905 och visar Bore efter bärgningen. Foto: Sjöhistoriska museet.

Visitkort och miniatyrkort

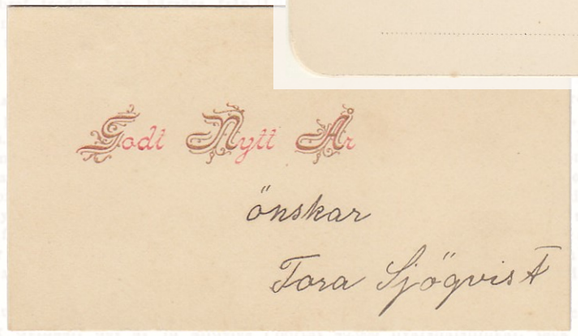
Den tidiga nyårsposten bestod framförallt av visitkort, ofta med tryckta nyårshälsningar. Så småningom kom illustrerade nyårskort i samma format. Ett exempel är Brandts ”miniatyrkort”, som var gjorda för att kunna skickas i postens små trycksakskuvert.

Visitkort med tryckt nyårshälsning och namn, 1901

Visitkort med tryckt nyårshälsning och handskrivet namn, 1903

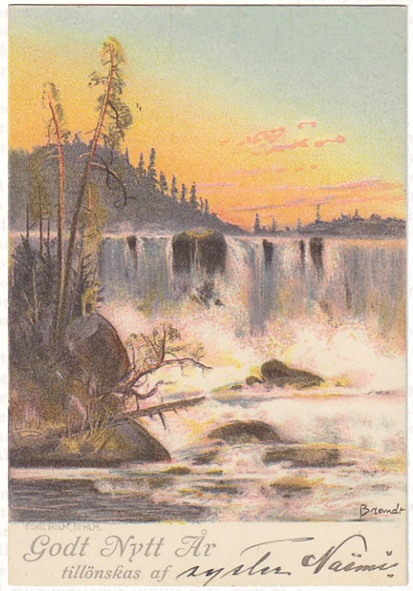

Visitkort med tryckt nyårshälsning och handskrivet namn, odaterat

Två kuvert i visitkortsformat för lokala trycksaker, avsedda som skyltmaterial med reklam för Brandts miniatyrkort till jul och nyår

Carl Bramdt (1871–1930) var en populär landskapsmålare vars bilder användes av flera vykortsförlag. Totalt uppges han ligga bakom närmare 200 vykortsmotiv.

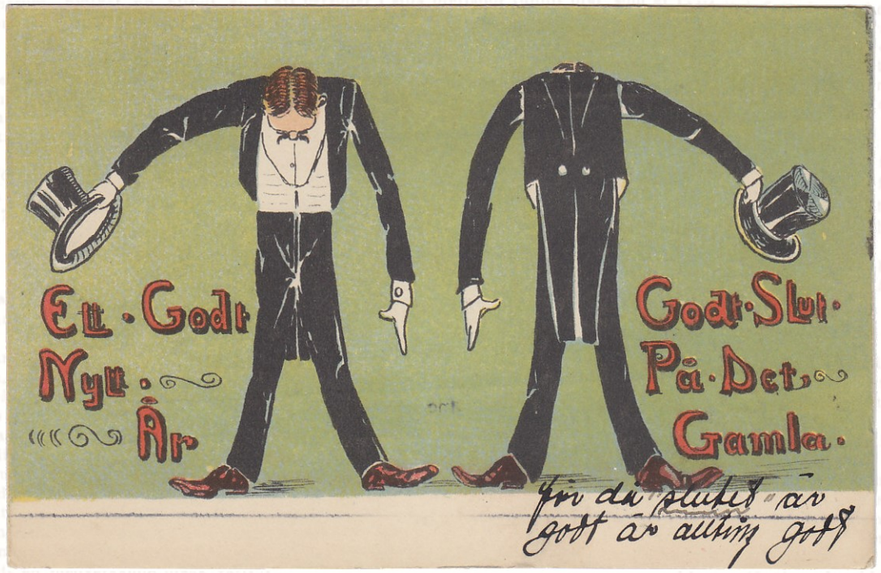
Kort med blank baksida och texten *Godt Nytt År tillönskas av...* på bildsidan (ovan och nedan)

Kort med adresslinjer och texten *Godt nytt år tillönskas av...* på baksidan/adressidan (nedan)

Vykorten tar över

Gammalt och nytt var ett återkommande motiv på nyårskort (ovan). Ett annat vanligt tema var olika lyckosymboler, t.ex. klöverblad, grisar, hästskor och pengar (nedan). På tidiga nyårskort förekommer också en del tomtar. Senare blev det vanligare att tomtekort kombinerade jul- och nyårshälsningar – god jul och gott nytt år!

I början av 1900-talet drog ”vykortsraseriet” in över Sverige. Antalet inrikes brevkort ökade från 5 miljoner per år i början av 1890-talet till över 40 miljoner årligen 1903–1904.

Med tiden blev också vykort med olika fantasifulla motiv allt mer populära för nyårshälsningar, på bekostnad av visitkort och andra småkort.

